

Cinc professions de fe

Els oficis són com guants per conduir a través de la pròpia biografia. En aquest joc, alguns s'hi apassionen tant, que es venen l'ànima a la feina. D'altres tasten tanta varietat de gremis que, per comptes de sentir-s'hi feliços, arriben a un estat de desorientació absoluta. Què és pitjor? Durant el Renaixement, Leonardo da Vinci va dibuixar tots els camins per transformar la naturalesa en art i ciència i un podia submergir-se alhora en la perícia de la pintura, l'enginyeria, la poesia i l'astronomia, però avui convé ser especialista, resar una única oració professional. Fer un ofici o un altre és fruit de circumstàncies casuals que, sovint, prenen forma de religió íntima, farcida de sentiments i conviccions, un forn incandescent en què la dèria vocacional enterra l'esperit lúdic.

L'aprenent que ha caigut de quatre grapes a cavall de dos segles s'ho ha hagut d'empassar tot sense pair res. L'acte de mirar-se el món per un forat engendra esplèndids actors i agudíssims periodistes, testimonis estel·lars de la contemporaneïtat. Els músics, com a autèntics autistes del realisme social, són els únics que arriben a la vena, mentre els desprestigiats polítics encara malden per vèncer la incredulitat. En les latituds mediterrànies, malgrat tot, se sobreviu gràcies al consubstancial cinisme de pagès, alfa i omega de l'excelsa vulgaritat humana.

El carrer Rusiñol de Manlleu era un carrer ple d'oficis. Al davant de cal boter hi havia un esparter que arreglava persianes i un barber, conegut com el Ràpid. Més amunt, en Joanet, un carreter que ferrava cavalls i adreçava rodes de carro. La gent i les cases es coneixien pel nom de l'ofici: can Pere del gra, en Cintet de cal sabater i el pastisser de cal Manso. Al carrer també hi havia un herbolari, un sastre i dos vinaters, un a cada cap: la Maria del vi i en Pere de la bodega, just al costat d'en Tori del gel que a l'estiu fabricava unes barres de glaç, llargues com taulons. En una punta, el bar Mundial. Per acabar-ho d'adobar, la Guàrdia Civil tenia la caserna a mig carrer. Tot estava en ordre. L'any 1956 la televisió va arribar a Madrid però encara trigaria deu o quinze anys a ficar-se als menjadors de províncies.

Ser de la Plana de Vic comporta un defecte de naixement, dissimulat només per un embolcall borrós de boira que, com una placenta, abrigo amb més displicència que amor els fills del terròs. Manlleu és terra d'oficis industrials, però en aquell carrer encara es respirava la flaire gremial dels pagesos convertits en artesans, que s'havien establert al poble. A cal boter, la casa pairal, ja s'hi havia perdut l'ofici. La mare cosia i el pare munyia vaques. El carrer Rusiñol –que també es coneixia com la carretera de l'estació perquè anava a petar fins a la parada del tren–, seria l'única pàtria que hom podria reconèixer davant un tribunal, en cas d'extrema necessitat, però el barber, l'esparter i el carreter ja

no hi són. I el pastisser, el sastre, el sabater i l'herbolari, tampoc. Ni els vinaters, ni en Tori del gel. I de la Guàrdia Civil, ni rastre.

El periodisme intenta passar la mà per l'esquena de la vida, fins que s'adona que acarona un geperut. És inútil adreçar la dolça corba dels anys, forjada a la fornall del temps com un ferro artístic. Abans, quan els pares transmetien els oficis als fills, se sabia que amb aquest acte de mestratge els llegaven una mena d'herència. En canvi, avui, l'Administració no tan sols certifica els nivells de coneixements de les professions, sinó que també fiscalitza els traspessos patrimonials. La intromissió pública en la intimitat de la gent n'ha neutralitzat el vigor creatiu i ha lligat curt els caràcters individualistes. Quan els oficis duïen aparellada la personalitat, es parlava del mestre, el capellà o el metge. Ara, un pot haver estudiat Medicina o Dret i dedicar-se a la banca o a la política, activitat que ha atret també molts religiosos desenganyats.

El primer ramat gravat a la memòria d'aquella innocència infantil és el dels treballadors de Can Serra, carrer Rusiñol avall, caminant mecànicament, després de sentir-se'n la sirena: un xiulet potent i arrossegat, que ressonava per tota la casa com un gemec melangiós, paral·lel als batecs horaris del campanar parroquial. Era una escena en blanc i negre com la que John Ford retratà amb els miners de *How green was my valley*. Havent dinat, la processó retornava cap a la fàbrica, fins al proper toc de sirena. La legió d'obriers, a peu o en bicicleta, pintava sobre el carrer un taca grisa, immensa, que el color dels oficis només violentava en dies comptats. Un matí, el carreter, feinejant, es va tallar un braç en rodó amb una serra endimoniada. Un altre dia, l'esparter, a trenc d'alba, es va penjar pel coll amb una corda de persiana. Vet aquí com els oficis taquen la vida i la mort, amb un roig i un negre inusitats.

El saber ocupa lloc

Viure enganxat al rellotge obliga a invertir tota l'energia en una disciplina i retalla el goig de badar. És una inevitable pega generacional. L'especialització ha dinamitat l'estructura interna dels oficis, les artesanies han perdut dimensió humana i la divisió del temps en treball i oci ha diluït el gust per les persones i els llocs. La sort d'aquest trasbals és que infon saviesa interna als pobres i manté els rics en una manifesta incultura, en un reequilibri que no és resultat de cap conquesta marxista sinó la inèrcia de la naturalesa implacable. Ara bé, en la mesura que el benestar es generalitza i que puja el nivell de vida, tots ens tornem més bledes. Les pòlisses d'assegurances, contràriament a llur finalitat, ens fan més vulnerables. L'incessant augment d'informació, a través de les anomenades autòpistes de la comunicació, ens torna més obtusos. El periodisme, dins del món global, ha contribuït a fer més extensiva la ignorància. S'ha demostrat que el saber no tan sols ocupa lloc, sinó que tergiversa la memòria de l'espècie a un ritme esfereïdor, que ens

adotzena galopantment.

A la casa pairal hi havia mosso. L'avi i el pare menaven unes quarteres de terra vora el Ter, una quadra de vaques i un parell de verres. El primer ofici d'aquesta vida és el de pagès, però exercir l'ofici per vocació és una cosa i fer-ho per força n'és una altra. Els pagesos són sorruts, provenen de territoris encofurnats i pobres, cosa que provoca actituds refractàries. Sovint se'ls té per gent tímida i inculta i és fàcil recórrer al clixé per riure's d'aquesta mena de persones, encara que, tard o d'hora, la murrieria és un cop amagat que us passejaren pels morros per defensar-se. El mosso de casa, cada dia, després de dinar, rebia les instruccions de l'avi, sobre quina feina era més prioritària. L'avi li cantava les necessitats amb els ulls tancats i amb els braços plegats damunt una barana d'escala.

Catalunya dins d'Europa és un pessebre insignificant on les figures, per donar algun sentit a la vida, fan un ofici o altre. En català s'adjunta la paraula ofici a benefici. Perviu, des del segle XIX, una insana tendència a les rimes, perquè parlar en prosa, amb les idees netes i ordenades, costa Déu i ajuda. Així doncs, els que no opten per un ofici determinat es dediquen a fer negocis, una altra forma de passar el temps. No es pot tenir tot: els que fan diners no tenen idees i els que tenen idees no fan diners. Què és més desesperant? L'euro ho acaba d'aplanar tot. En una Europa unida, un dia tothom serà un analfabet de primera divisió. A vegades, en mesurar mentalment la distància entre el carrer de la infantesa i això de la Unió Europea no hi ha més remei que acollir-se a la insubornable condició d'apàtrida.

El carrer Rusiñol de Manlleu, originàriament, no està dedicat a l'extravertit Santiago, artista i somiador, sinó al seu germà Albert, continuador del negoci familiar tèxtil que encapçalà l'avi Jaume. Segur que no deu tenir cap més carrer a Catalunya. Precisament, el carrer, passada l'estació del ferrocarril, enllaça amb la carretera de la Gleva on, prop del riu, l'avi i el pare regentaven la petita colònia de Can Ramisa, amb habitatges per als treballadors, capella, economat i escola. Al costat de la fàbrica de filats i teixits van alçar una torre voltada de coníferes, de planta quadrada i teulat de pissarra als quatre vents, que en Santiago batejà com el Cau Faluga. Al bell mig del menjador encara es conserva una llar de foc majestuosa, obra d'Enric Clarasó. Els Rusiñol representen totes les baules de l'emprenedoria catalana: l'avi, que després l'escriptor va transformar en el senyor Esteve, funda la fàbrica i els néts rebenten el negoci. No hi ha millor combinació. L'Albert va presidir el Foment del Treball, la Lliga Regionalista i el Banc Vitalici d'Espanya, també va ser fundador de la Caixa de Pensions, diputat i senador. En Santiago, més renaixentista, va exercir de pintor, escriptor, periodista, col·leccionista i comediògraf. La indústria genera artistes i polítics. Els manté. Aquesta és l'essència de l'anar tirant. Tots dos

germans es van sotmetre a sengles tractaments de desintoxicació perquè estaven enganxats a la morfina, la qual cosa demostra que el poder i la fama, marejats amb dosis de riquesa, són el còctel fàcil de la decadència. El tríptic “indústria, política i art” conforma l’emblema d’aquesta històrica saga, d’ideals tan exemplars com desedificants. Aquella intrèpida gent, engendrats en la passió del segle XIX i fornits en l’esplendor del XX, ha marcat les generacions posteriors com un ferro calent. La culturització llegada conforma un pòsit indestructible. Ells encomanen que és més colpidor Beethoven que Mozart, lluny de certa sensibilització idiota que imposen alguns analistes dels suplementos culturals periòdics. Això sense moure’s dels clàssics, perquè a molts postmoderns se’ls va parar el rellotge en el rock and roll.

Giravolts musicals

Els músics són gent directa, sense segones intencions i, com en tot, l’artista autèntic cerca sempre l’eclecticisme: ni miniatura barroca ni terrabastall percussionista. No obstant això, el defecte majúscul de l’educació musical europea, patida també a casa, consistia en tendir unidireccionalment cap a les partitures clàssiques. No s’hi podia fer res. A això, cal afegir-hi l’embolcall religiós de tot temps que, com a molt, permetia desgranar les matemàtiques tonals de Bach. Tocar i sentir pasdobles, sardanes, tangos i boleros, als anys seixanta, significava alimentar el gust personal amb material profà i sacríleg. A les ànimes àvides de viure els acords del propi temps, descobrir el jazz els va significar una odissea. No hi havia cap tradició al voltant. El tocadiscos va facilitar enormement les coses. Era el sistema de transport musical més adequat. Com en la majoria de les arts, en la música, el mimetisme és el recurs d’aprenentatge més eficaç.

La reproducció musical elèctrica va fer circular molt aire fresc, lluny de les mètodes tronats dels conservatoris, i dels cants d’església o de les corals. Eren discos de quaranta-cinc revolucions, santa paraula! Amb les cançons van viatjar els sentiments. La música és un sistema universal de transport: amb les sardanes viatjava la sarsuela, amb Renato Carosone, Fórmula V, i amb la Nova Cançó –en què hi cabia tot, sàtira i amor, balades i blues–, Serrat i Llach. En el cançoner del noi del Poble Sec hi ha una melangiosa tonada, *El meu carrer*, una mena d’Estatut d’Autonomia en miniatura que conté una involuntària declaració de principis i de drets ciutadans, íntims i mínims. El cantant de Verges, en canvi, ha propagat un altra mena de drets, més èpics i imaginaris. Tots dos han marcat temperatures socials particulars, cadascun amb la seva quota de fidels que en el cas de Serrat és més universal.

La música, durant el segle XX, ha viscut la transformació més radical de la història. Ja no hi ha referents. La barreja és indissoluble, per bé i per mal. Tots els racons del llenguatge han estat explorats i hi deu haver pocs registres per descobrir. El rock ha

quedat encallat en la pròpia estridència, sense conduir enlloc. Els acords esfilagarsats de Richard Wagner, o el dodecafonisme d'Arnold Schönberg, xarbotat pels experiments electrificats de Karlheinz Stockhausen, i fins i tot les combinacions modals lliures de Duke Ellington i el jazz que se'n deriva ja fa temps que reboten en l'oïda. Tothom que fa un disc assegura que busca sons nous, però no hi ha res que soni nou, diferent, ni la dissonància, que ja s'ha fet vella. La majoria de músiques i ritmes s'han encastat en una sonsònia que s'ha anat rovellant.

Al final, l'art consisteix, ras i curt, en la simplicitat. Al fons de tota complicació reneix sempre la força neta d'una simple melodia vocal. Per això, d'entre el marasme, hem vist renéixer les carícies rítmiques del son cubà o la tendra cantúria de les músiques ètniques, i tan sols en els breus regnats en què s'han posat de moda. Al carrer de quan érem petits, ningú no cantava durant els anys grisos. Els vailets callaven a casa i cridaven a fora, però el mutisme líric era exasperant. Sense música no hi havia viatge possible. Al carrer de la infantesa només viatjava el gendre de l'esparter que feia de *recader*, un ofici subliminal d'on és fàcil contagiar-se de la passió vocacional pel periodisme.

Periodisme de batalla

Dur encàrrecs és dur notícies. L'avi esparter acompanyava el nét Joan i els altres vailets del veïnat a banyar-se als esqueis del Ter. En Joan després es va fer bomber. Fer de periodista és explicar històries, a vegades històries de bomber. Avui, amb la televisió i la informàtica, ningú no vol escoltar res. Oh, i encara surten diaris!, aquest rar invent romàntic de paper imprès que es resisteix a ser domesticat per les urpes dels megabytes. Hi ha indrets que van saltar de les camins forestals als camps d'aviació, directament, com de les lletres esculpides a la pedra a la televisió en color.

A Catalunya, els periòdics van ser molt importants durant el primer terç del segle XX. Eren la passió pura. La polèmica ideològica, la sàtira despietada, la bestialitat, a vegades. Després, tot això es va posar en pràctica durant la Guerra Civil. D'aquell terror n'han quedat estigmes altament educatius. Començar a practicar el periodisme a l'ombra del franquisme és segurament la millor escola involuntària en què un s'ha instruït. La severitat que imposava la religió i el règim encara van constituir un estímul. Els nois d'aquelles generacions van ser els primers a aprendre idiomes al marge de la llengua materna. El castellà i el francès a l'escola, el català a casa. L'anglès no existia. Va venir més tard i era de mal estudiar. Per inducció també es van inocular altres llenguatges: el silenci, el doble sentit, la insinuació indeterminada, el somriure per sota el nas i el dolor misericordiós. La vida és una escola d'idiomes infinita. Al cap dels anys s'entén tot. La pràctica dels oficis en la batalla del dia a dia val més que deu anys de facultat universitària. De fet, els quatre o cinc anys que dura la carrera de periodisme es poden concentrar

en una setmana. Hi ha coses que no es troben als manuals, que ningú no les ensenya. Per exemple, el camí més curt entre dos punts no és mai la línia recta. Per comunicar-se eficaçment, encara que sembli inversemblant, sempre cal fer un revolt. No molt llarg, però cal fer-lo. És en aquests revolts on es troba la substància dels fets. La retòrica és un soroll necessari. Per l'auge de la ciència i l'economia, s'ha imposat la dictadura, absurdament antiromàntica, d'una austeritat freda i depurada en la redacció de textos. Aquesta mena de moda estilística no necessàriament fa els camins més curts. Els seductors literaris més irresistibles dels últims cent anys han estat els narradors sud-americans, perquè són profunds coneixedors de la tradició oral. La redundància és una tècnica artística paradoxal, però incontestablement necessària. A la vida, normalment, les coses es diuen dues vegades i encara es tornen a repetir.

Jugar a pel·lícules

De petit, era apassionant jugar a indis i *cowboys*. Els vailets del carrer escenificaven els westerns que havien vist el diumenge al cine. Muntar un fort apatxe i alçar una cabana de pells roja amb quatre canyes omplia hores i hores de distracció. Amb un bastó llarg entre cames era fàcil fer veure que anaves a cavall. Marcello Mastroianni ha deixat dit que fer d'actor és com jugar a lladres i policies. No hi ha millor definició per retratar concisament la convicció que el públic exigeix a l'interpret. Als Estats Units, que tot s'ho prenen amb pines, van inventar-se l'Actors's Studio, bressol dramàtic del mític Marlon Brando. Amb la visera del temps, Mastroianni supera l'eficàcia de Brando. El mètode Stanislavski, filtrat pels nord-americans, tendeix a fabricar neuròtics, a partir de la teoria interpretativa que obliga a la interiorització del personatge. L'escola de tradició mediterrània, basada en les improvisacions de la *commedia dell'arte*, permet a l'actor exterioritzar una faceta determinada de la seva manera de ser, fer tots els papers de l'auca sense necessitat d'anàlisis psicològiques.

Si el teatre és una mentida organitzada per provocar una evasió gratificant, per què s'hi ha de patir? Els bons actors aprenen a dir la veritat a escena i, en tot cas, menteixen de portes enfora. Els neuròtics, en canvi, interpreten un personatge quan no treballen, anant pel carrer o amb els amics, i al teatre, o al plató, fan uns esforços matadors per semblar naturals, però constrenyen el rostre, a vegades fins i tot amb un lleuger tremolor de llavis, com per imitar alguna mena de sers estrambòtics que només existeixen als frenopàtics. Així s'entén que alguns d'aquests famosos, que han entrat en el mercat d'actors, es deixin enlluernar pel primer budista que truca el timbre de casa seva. Una pel·lícula d'èxit com *Pretty Woman*, per exemple, es va basar en el cos i la fesomia dels actors. Richard Gere –que per cert es va fer budista– potser ha resultat físicament atractiu, però no ha estat un actor destacat, com a molt ha sabut fer un tic o dos. La seva

parella al film, Julia Roberts, sempre ha caigut bé com a noia simpàtica, però sense emocionar. Avui, qualsevol model anorèxica, amb els llavis i els pits embotits de silicona, declara sense cap vergonya que és actriu dramàtica. El cine i la televisió han contribuït fatalment a confondre la fotogènia amb les qualitats interpretatives. La capacitat de convèncer i corprendre l'espectador i la màgia de veure tot un personatge darrera d'una dona no té res a veure amb aquestes nenes mones que balancegen el culet per les passarel·les de la moda. Bette Davis, que no tenia la bellesa facial de Julia Roberts, era una actriu profundíssima, que impressionava sense concessions. Cap gran actriu no ha guanyat mai un concurs de bellesa. És més, les grans actrius, vistes al natural, en punt mort, solen ser més lletges que un pecat.

Un dels jocs infantils preferits d'abans era dir missa. Els petits solien fer d'escolanets i el germà gran es vestia de capellà i començava a imitar el rector del poble. Les mares i les iaies s'entusiasmaven amb el joc i, abduïdes per les representacions litúrgiques, comentaven a les veïnes: "Aquest nen serà capellà". Fer-se capellà, per fugir del panorama gris i monòdic, era una manera de sortir del pou. La veritat és que al cap de pocs anys, els capellans es van treure les sotanes i van abandonar les comèdies litúrgiques suplementàries, perquè volien semblar persones normals. El concili Vaticà II hi va ajudar enormement. Així, mentre una legió de seminaristes desorientats va desistir de la carrera eclesiàstica, altres adolescents, en sentir la vocació, van desviar el desig clerical cap a l'ànima de viure aventures, potser per la influència de Tintín, el petit heroi de còmic que va enlluernar tota una generació. L'exòtica inclinació cap als *hermanos* de la Salle entre els nois que van passar pels seus col·legis també pesava a l'hora de sentir-se atret per una vocació religiosa, potser per aquell pitet blanc decoratiu que els emmirallava el sotabarba. L'orde va ser importat de França a finals del segle XIX, amb la finalitat d'apaivagar l'efervescència obrera resultant de la revolució industrial. Per això, tot i que han passat més de cent anys, el catolicisme juvenil d'aquells vailets quedarà enganxat per sempre al mestratge dels hàbits negres, tan espanyol i surrealista.

Escriure, en certa manera, és com predicar, i el defecte de predicar prové, sens dubte, de la inevitable influència religiosa. La falsa missa que aquell nen escenificava s'ha repetit en un altre moment de la biografia. Reviure el garbuix freudià dels jocs infantils evaporats, vestint sotana, ja grandassàs, amb la companyia teatral Els Joglars, seria encara molt més impressionant. La cerimònia es deia *Teledium*.

La política no és un art

Barrejar teatre i religió en una coctelera, i xarbotar-la des de la dèria d'un periodista que comença a aixecar les faldilles del poder per descobrir-ne vergonyes inconfessables, mena a una tercera professió humanament enigmàtica, socialment desprestigiada però

implacablement decisòria. És així que el destí et col·loca el món de la política al mig del camí, d'una manera crua i visceral. Quan relacionem la política i la religió amb el teatre és per subratllar-ne el cantó més vaporós i mentider. Els capellans són una espècie de polítics que administren els ideals dels feligresos i els polítics són com predicadors que intenten redimir els ciutadans.

La política és una activitat que irradia una seducció irresistible, i ho és estrictament perquè projecta una innegable halo artístic. Els polítics són actors i no ho saben. Surten a escena a convèncer el públic. No obstant això, el fet no té res a veure amb aquell tòpic que defineix la política com l'art del bon govern. La política no és un art. Només cal pensar en dos personatges successius, suportats per la pell del país amb tanta intensitat com resignació: els fenòmens de Franco Bahamonde i de Pujol Soley. La dictadura franquista va constituir una escola de nihilisme polític, la qual cosa va fomentar una reacció contrària i contradictòria. Va promoure, per exemple, la conversió al marxisme de multitud de capellans rebels que havien perdut el nord de la doctrina, i va estimular el sentiment catalanista de les generacions joves, a base de reprimir-lo. La llarga etapa pujolista, a continuació de l'anterior, va provocar que part de la ciutadania relativitzés els atàvics prejudicis envers Espanya, mentre als més catalanistes de tots, els va llevar la vergonya de sentir-se de dretes. Aquest alliberament fou molt clarificador. Els senyors que se sentien profundament catalans i de dretes vivien, fins aleshores, terriblement acomplexats.

La política és catàrtica, rebotja contra el ciutadà, que hi desfoga els dimonis interns, i, quan se n'allibera, s'ha produït una certa higiene. Els records infantils del terrible Franco Bahamonde constitueixen un reguitzell d'acudits ocurrents, tous o irreverents, però acudits en definitiva que només ha superat al cap del temps la figura apallassada de Pujol Soley. Ambdós personatges han desplegat estils personals d'autoritarisme expeditiu, de caire militar o democràtic segons el temps de cadascú. Com que tot poder imposa distància i por, a cops de torçar voluntats des de la intemperància, la gent de peu pla lluca sense embuts les simetries entre els megalòmans, siguin del règim que siguin.

De fet, amb els anys, la pèrdua de vergonya estalvia a qualsevol les reverències innecessàries. Això pot certificar-se així, des del dia en què aquell vailet juganer i tímid, escriptor circumstancial, músic per distracció i aficionat al teatre, va presentar-se a *La Vanguardia* amb la maqueta d'una plana satírica sota el braç, titulada *El Burladero*, potser amb l'ànim de torejar aquesta mena de bèsties humanes que algú en diu animals polítics. La sàtira aporta almenys un modest contrapunt a la grandesa de l'ofici rocambolesc que consisteix a guiar els destins de la humanitat. Girar l'ànima del polític i mirar-te-la des del ridícul absolut és un exercici d'humilitat col·lectiva que deslliura de tota transcendència ideològica. Diuen que riure és molt sa, però a vegades és simplement una

medicina imprescindible. Els pagesos riuen poc, i encara ho fan en somort. Un pagès, com a molt, somriu. Però passa exactament el mateix amb el plor.

El paradís és a pagès

Els pagesos ploren mossegant el sanglot. Si se'ls posen els ulls més vermells del compte és perquè són profundament dramàtics. Poden encomanar insatisfacció, però també són els més hedonistes de l'univers. Cal entendre que l'agricultura i la ramaderia són les dues ocupacions més primitives de l'espècie humana. Per això estan lligades al dolor. Els primers oficis els dicta sempre l'instint de supervivència. Després vénen aquelles activitats que impliquen relació humana, és a dir, el comerç i la indústria, el món dels negocis, en definitiva. I, finalment, el refinament artístic. Els teòrics han dividit aquestes dedicacions en sectors: el primari, en què els pagesos enterren i desenterren els productes de la terra; el secundari, en què periodistes i polítics formen part d'una indústria que ho trastorna tot; i el terciari, en què músics i actors dispensen tota mena de serveis de distracció.

L'artista sol cloure el cicle retornant a pagès, però l'autèntic pagès és una altra cosa. No afirma ni nega mai res. "Se'm farà tard", diu per excusar-se d'alguna invitació inoportuna. Si li ve de gust, per comptes d'un clar i lacònic sí, contesta "no et diré pas que no". En aquests tals del llenguatge hi ha la sal de la proporció, la mesura de la distància, l'humor de les situacions i l'exactitud de les conviccions personals. A ciutat la gent és més sincera i, conseqüentment, també és més vulnerable. Per això, quan el pagès abandona la terra per la fàbrica, entra en un estat nou d'indefensió. En aquest trasbals no podem oblidar el comerciant, personatge que fa de pont entre l'home rural i l'individu urbà. L'ofici consisteix en enlluernar la gent amb les bondats d'un producte i que, encara que se l'ensarroni, tothom en surti content. El vincle mercantil inicial, fred i desconfiat, desemboca en una amistat enraonada, que el temps cultiva com una flor. Sense comerç no hi hauria cultura.

La figura del negociant creix a ciutat, però neix a pagès. La literatura, conseqüentment, necessita més taula i cadira que bèsties i camps. Els grans estrategs i investigadors de la història han estat profunds negociadors, artistes del càlcul i profetes de la comunicació. Entre la llista de biografiats cèlebres –Napoleó, Edison, Marco Polo, Cervantes o Washington–, destaca la figura polivalent da Leonardo de Vinci que desperta tanta curiositat com la que ell va irradiar a través dels seus experiments. "Home de molts oficis, pobre segur", diu l'adagi. Doncs, no. Algú ha de trencar la corda fluixa que imposa la dubtosa saviesa dels refranys populars. Els oficis adrecen el desmanec impetuós que formen les persones i el temps. Aquest vol d'actors, periodistes, músics, polítics i pagesos, que habiten el paisatge de la memòria, dicta les instruccions per a un nou enlairament renaixentista.